

A TURIZMUS IPARÁGÁBAN VÉGBEMENŐ HUMÁNERŐFORRÁS ÁTSZERVEZŐDÉS AZ ELMÚLT ÉVEK TÁVLATÁBÓL, ERDÉLY VONATKOZÁSÁBAN

REORGANIZATION OF HUMAN RESOURCES IN THE TOURISM INDUSTRY FROM THE PERSPECTIVE OF RECENT YEARS, IN RELATION TO TRANSYLVANIA

Gergely Norbert ¹

¹Gazdaságtudományi Kar, Debreceni Egyetem, Magyarország

Kulcsszavak:

Turizmus
Foglalkoztatottság
Erdély

Keywords:

Tourism
Employment
Transylvania

Összefoglalás

Napjainkban a különböző gazdasági területeken történő foglalkoztatottság és a megfelelő szakmai tudás birtoklása nagy fontossággal bír, különösen a szolgáltatások szektorában, ahol a megfelelően szakképzett személyzet kulcsfontosságú tényezője a keresleti szegmens elégedettségének kialakulását tekintve. Ennek apropójaként az erdélyi régióban végbemenő humánerőforrás átszerveződések és a munkavállalási hajlandóság képezi a kutatás tárgyát a turisztikai szakágazatra összpontosítva, amely tekintetében a különböző szolgáltatásokat nyújtó vállalkozások viszonylatában nehézséget jelentett a 2020-as évben elterjedő Covid-19 járvány időszaka. A témakörrel kapcsolatos nemzetközi tanulmányok jelentős részében említésre kerülnek a turisztikai humánerőforrás attitűdváltozása következtében kialakuló nehézségek, amelyek hátrányos helyzetbe terelhetik hosszú távon az idegenforgalmi létesítmények működését. Ennek hatására került a vizsgálat célpontjába az a tizenhat romániai megye, amelyek az erdélyi régiót képezik. Az említett megyékre levetítve, első sorban a Román Országos Statisztikai Intézet (INSSE) releváns adatai kerültek felhasználásra a 2010 és 2022 közötti időintervallumot vizsgálva, úgy éves, mint havi lebontásban. A felhasznált adatok értelmében lényeges úgy a turisztikai forgalom vizsgálatára hangsúlyt fordítani, mint az ágazatban foglalkoztatásra került személyek számára és annak változására, továbbá a munkájuk elvégzéséért kapott munkabérré és az ehhez társuló juttatásokra, amelyek motivációs tényezőként szolgálhatnak a munkavállalók megbecsülése mellett. A témakörrel kapcsolatos adatok vizsgálata rávilágít arra, hogy a 2008-as világválság drasztikusabb hatást gyakorolt a romániai munkavállalásra, mint a 2020-ban elterjedő Covid-19 világválság, amelynek hatása még manapság is érzékelhető.

Abstract

Nowadays, employment in various economic fields and the possession of appropriate professional knowledge are of considerable importance, especially in the services sector, where properly qualified personnel is a key factor in terms of the development of satisfaction

in the demand segment. As an apropos of this, the human resource reorganizations taking place in the Transylvanian region and the willingness to work form the subject of the research, focusing on the tourism industry, which was a difficulty for businesses providing various services during the period of the Covid-19 epidemic that spread in 2020. In a significant part of the international studies related to the topic, the difficulties arising because of the change in the attitude of the tourist human resources are mentioned, which can lead to a disadvantageous situation in the long term of the operation of tourist facilities. As a result, the sixteen Romanian counties that make up the Transylvania region became the target of the investigation. Projected on the mentioned counties, relevant data from the Romanian National Statistical Institute (INSSE) were first used, examining the time interval between 2010 and 2022, both yearly and monthly. According to the data used, it is important to focus on the investigation of tourist traffic, as well as on the number of people employed in the sector and its change, as well as on the wages received for doing their work and the associated benefits, which can serve as a motivational factor in addition to valuing employees. An examination of the data related to the topic shows that the 2008 global crisis had a more drastic impact on employment in Romania than the Covid-19 pandemic that spread in 2020, the effects of which can still be felt today.

1. Bevezetés

A romániai turizmus tekintetében, akárcsak más ország idegenforgalmát vizsgálva megállapíthatóvá vált az elmúlt évek távlatából, hogy az iparágak jelentős nehézségekkel kellett szembenézzen a járvány elterjedésének időszakában. Az említett jelenség következményeit az adott gazdasági szakágazatban tevékenykedő munkáltatók és foglalkoztatott munkavállalók nagyrésze is jelentős mértékben érzékelte, ugyanis a forgalmi kapacitások visszaszorítása, továbbá a személyes kontaktus elkerülése érdekében kényszeres jelleggel különböző korlátozásokat kellett bevezessenek. A járvány számos ország gazdasági ágazataira gyakorolt negatív hatást, ennek következményeként a turizmus is az érintett iparágak közé sorolható, mint a gazdaság egyik legnagyobb léptékben fejlődő szektora. Számottevő problémával kellett szembenézzenek az ágazat érintettjei, amely az iparág komplexitásából fakad, mivel nem csak az információk áramlása fejt ki pozitív, vagy éppen a vizsgált helyzetben a negatív hatását, hanem a politikai döntések is, amelyek összefüggésben állnak úgy társadalmi, mint gazdasági tényezőkkel, valamint végső soron az említett összefüggések oda vezethetnek, hogy jelentősen hatnak az érintett iparágakra és azok működésének együttesére [11]. A világjárvány leküzdésére irányuló intézkedések a legtöbb országban a szabványosított egészségügyi intézkedésekben, a karanténokban és a határok teljes lezárásában nyilvánultak meg, amelyek úgy a társadalmi, mint a gazdasági tevékenységek zavarához vezettek, így hatva a különböző kereskedelmi tevékenységet végző vállalkozásokra és az ott tevékenykedő alkalmazottakra, ennek közvetlen hatásaként az volt megfigyelhető, hogy az érintett turisztikai létesítmények szükségszerűen le kellett csökkentsék a kapacitásukat, az alacsonyabb vendégforgalom hatására, viszont voltak olyan turisztikai szereplők, amelyek nem voltak képesek fenntartani a tevékenységüket a fokozatosan csökkenő bevételek következtében, így végső soron ideiglenesen fel kellett függeszték a vendégfogadással kapcsolatos tevékenységüket [2]. Az említett intézkedések következtében végbemenő folyamatok azt eredményezték, hogy bizonytalanság alakult ki a turizmus területén, illetve ennek hatására a munkavállalók attitűdje is megváltozott. A járvány megfékezésére eszközölt korlátozások negatív hatásaként megjelenő alkalmazkodás következtében számos esetben a munkavállalók egy részét el kellett bocsájtásuk, ennek eredményeként a turisztikai foglalkoztatottak más ágazatban próbáltak megélhetési lehetőséget találni, így fenntartva a megélhetésüket a kritikus időszakban.

2. Szakirodalmi áttekintés

A 2010-es évek alapvetően a szállodaipar fejlődéséről szóltak, különös tekintettel a 2019-es évig, amikor az ágazatban működő vendéglátóegységek a legmagasabb kapacitáskihasználtsági szintet érték el, viszont a 2020-as év minden bizonnyal ezt a növekedési ütemet megfékezte, amely leginkább abban az esetben szemléltethető, ha a 2019 és 2020-as éveket vizsgáljuk. A járvány eredményeként a kritikus év első hónapjaiban kezdték el

az utazások korlátozását, amelyek negatív hatást gyakoroltak az idegenforgalomra globális szinten, viszont ez a hatás a szektor foglalkoztatottjait is nagymértékben sújtotta [10]. A világjárvány olyan változásokat hozott, amelyek különböző hatásaival és következményeivel már több tanulmány is foglalkozott [8]. A turizmus növekedésének, akárcsak a gazdaság más szegmensének nem szabhatnak gátat a járvány következtében eszközölt korlátozások, viszont a növekedés mértékét jelentősen lecsökkentették. A turizmusban szereplő vállalkozások egyre nagyobb hangsúlyt próbálnak fordítani arra, hogy megfelelően szakképzett munkaerőt foglalkoztassanak, viszont sok esetben nehéz megbízható és elegendő szakmai jártassággal rendelkező személyzetet találni. Ez rendszerint azt eredményezi, hogy a szállodaipar bizonyos területein a szolgáltatások minősége kívánnivalót hagy maga után, amely végső soron a vendégek elégedettségének kulcstényezőjeként jelenik meg. Az idegenforgalmi szektor ezzel egyidejűleg egy jelentős foglalkoztatottsági szinttel bír, amelyből adódóan elmondható, hogy a gazdaság egyik mozgatórugójaként tarthatjuk számon a turizmust [14]. A járvány időszakában alapvetően a kereslet került nagymértékű korlátozások alá, olyan tekintetben, hogy nem valósulhatott meg személyek szabad mozgása a lakhelyüktől eltérő desztinációkba való ellátogatásuk tekintetében, ezzel eleget téve a járvány fékezésére hozott intézkedéseknek. Ez a jelenség első sorban azt eredményezte, hogy mivel csökkent a turizmus iránti kereslet, ezért a kínálati oldalt is szabályozni kellett, ami részleges működési kapacitás csökkentésben, illetve a szakképzetlen humánerőforrás elbocsájtásával valósult meg, annak érdekében, hogy csökkentsék a működéssel járó költségeiket a munkáltatók. Az említett jelenség hatására bizonytalanság alakult ki a turisztikai munkavállalók körében, hiszen az eddig fellendülőnek és biztosnak tűnő munkaviszonyt teremtő ágazat összeomlani látszódott, illetve nem rendelkeztek előzetes tapasztalatokkal azzal kapcsolatban, hogy mekkora időintervallum lehet a kritikus, korlátozásokkal járó periódus [16].

A turizmus területén kialakult bizonytalanság a munkaerőpiaci szereplők tekintetében azt váltotta ki, hogy más gazdasági területek munkavégzésére szakosodjanak át, amely a munkáltatók szemszögéből drasztikus körülményeket teremtett, annak tudatában, hogy az idegenforgalmi szektor nagymértékű munkaerőhiányban szenved a szakképzettség tekintetében [16]. A problémák megoldása a humánerőforrás stratégia újra tervezésével, az alkalmazottak teljesítmény optimalizálásával és a munkaerő képzése által valósulhat meg [5]. A turisztikai kis- és középvállalkozások körében az egyik alapvető probléma a humánerőforrás megfelelő mértékű ellátottsága, amely nélkül nem valósulhat meg a minőségi szolgáltatásnyújtás és a szervezet hatékonysága [1]. A turisztikai szektor tekintetében jelentős mértékű a szakképzett munkaerő hiánya, amelyet a járvány következtében kialakult attitűdváltozás még inkább serkentett.

Összehasonlítva az idegenforgalmi szektort más iparágakkal, a turizmus és vendéglátás különösen ki van téve a katasztrófák és a válságok hatásaival járó veszélyeknek, mivel a globalizáció hatására az ágazat nagymértékű összefüggést mutat úgy gazdasági, mint politikai, társadalmi és környezeti tényezőkkel egyaránt [3]. Ez a hatás erősebb azokban a régiókban, országokban, amelyek gazdasága a turizmuson alapul [10]. Bár a Covid-19 világjárvány hasonló eredetű volt, mint a többi világjárvány, hatása mégis sokkal intenzívebb volt és számos országban továbbra is terjed, amely hatására jelentős mértékben rögzült a köztudatban, hogy egy olyan egészségügyi probléma jelent meg, amelyet a személyes érintkezések visszaszorításával lehet kis mértékben kezelni [3]. Ez a világjárvány megköveteli az emberektől, hogy nagymértékben támaszkodjanak az információs és kommunikációs technológiára, a tájékozódás igényessége szempontjából, úgy, hogy a reális és alátámasztható információkat vegyék figyelembe [9]. A járvány hírének hallatán a turisták egyre inkább elzárkóztak a tömegturisztikai desztinációktól, illetve azoktól az idegenforgalmi tevékenységektől, ahol jelentős a személyes kontaktus, és olyan helyszíneket próbáltak felkeresni, ahová képesek kisebb csoportokban elvonulni, ennek eredményeként a forgalmas desztinációk turisztikai forgalma csökkenésnek indult és az eddig elhanyagoltak tűnő helyszínek kerültek előtérbe [7]. A fertőzési hullám megfékezésére hozott intézkedések, elsősorban azok az ágazatok, amelyek jelentős munkaerőhiányban szenvednek, újabb leépítéseket kellett eszközölniük a megerősödésük érdekében. Ez a jelenség volt megfigyelhető a turisztikai ágazatban is [12]. Az idegenforgalom tekintetében ez úgy rövid-, mint hosszútávú problémaként jelenik meg a munkavállalók csalódottságának következtében [4]. A korlátozások hatására alkalmazott munkaadói intézkedések jövedelemcsökkenést okozó gazdasági hatásai mellett hosszú távú pszichés károkat és az életszínvonal jelentős romlását eredményezhetik, valamint nem

elhanyagolható szempontként jelenik meg az ágazatban realizálható bérezési szint, amely sok esetben nem haladja meg az országos átlagos bérszintet, így sok esetben a munkavállalók méltánytalannak érzik a munkavégzésüket, figyelembe véve azt, hogy az ágazat bizonyos részein nagymértékű fizikai és szellemi megterheléssel végzik el a feladataikat [6]

3. Anyag és módszertan

A romániai, illetve azon belül is az erdélyi turizmus humánerőforrás ellátottságára irányuló kutatás hátterét úgy a témakörben készült tanulmányok, mint a térség szempontjából releváns statisztikai adatok vizsgálata adja, annak érdekében, hogy megállapíthatóvá váljon, milyen mértékű összefüggések láthatóak a nemzetközi kutatások eredményei, illetve a romániai adatokból kinyerhető eredmények között. Nemzetközi viszonylatban az Utazási és Turisztikai Világtanács (WTTC) és a Világbank adatai, míg Románia tekintetében a Román Országos Statisztikai Intézet (INSSE) adatai kerültek felhasználásra, különös tekintettel a turizmus iparágára, illetve a gazdasági területen történő humánerőforrás változására.

A kutatás tárgyát a romániai, valamint az erdélyi régió idegenforgalmi piacán végbemenő változások adják, amelyek leginkább a munkaerőpiac összetételében figyelhetőek meg. Ennek relevanciája érdekében a 2010 és 2022 közötti időintervallum kerül a vizsgálat középpontjába. Vizsgálatra kerül az országban, illetve az erdélyi régióban végbemenő turisztikai szálláshelyek forgalmának változása, a népesség csökkenése, annak foglalkoztatottsági aránya, valamint a turisztikai ágazatban foglalkoztatottak aránya. A foglalkoztatottsági szint mellett vizsgálatra kerül a turisztikai iparágban realizálható munkavállalói bérek változása is, amely nagymértékben összefügg a munkavállalási hajlandósággal.

A témakörrel kapcsolatosan négy kutatási kérdés fogalmazódott meg:

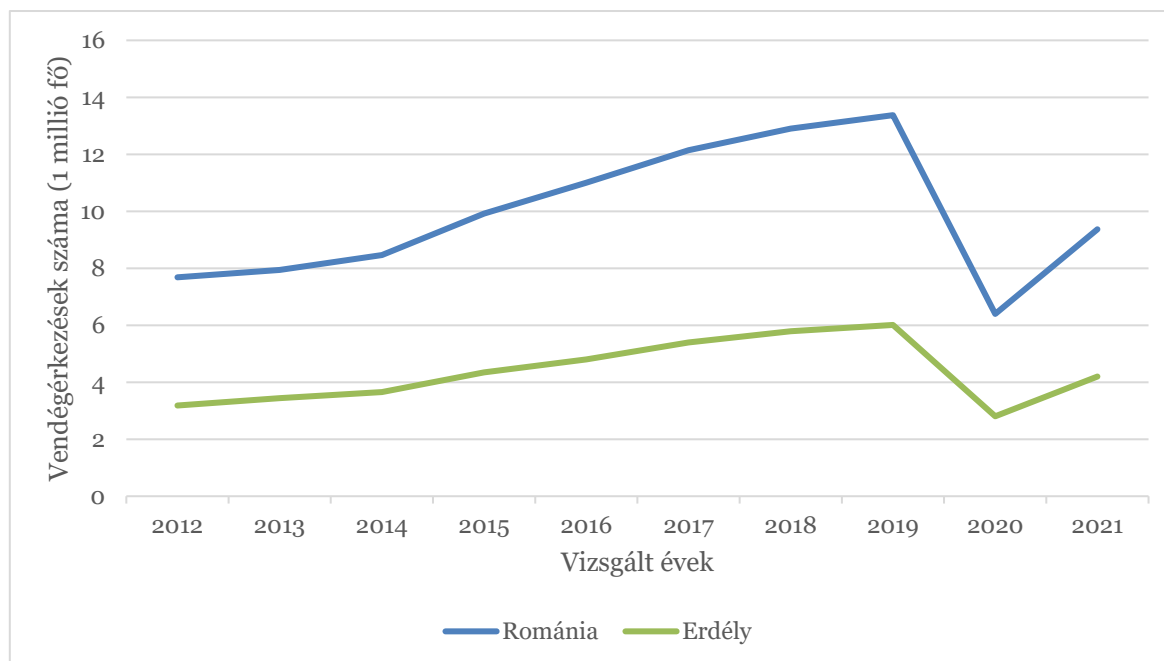
- K1: Milyen mértékű visszaesés történt az erdélyi szálláshelyek vendégforgalmát illetően a Covid-19 világjárvány hatására az azt megelőző időszakhoz képest?
- K2: Mekkora mértékű a turizmusban tevékenykedő foglalkoztatottak száma Románia és Erdély tekintetében?
- K3: Hogyan hatottak a romániai, illetve az erdélyi turizmusban alkalmazott munkavállalók az iparághoz fűződő hozzáállására a járvány következtében eszközölt elbocsájtások?
- K4: A turizmusban alkalmazott munkavállalók jövedelme eléri-e az országos átlagbért?

Az említett kutatási kérdések megválaszolása hozzájárulhat ahhoz, hogy egy átfogó kép alakuljon ki a romániai, valamint az erdélyi régió turizmusában végbemenő jelenségekről, amelyek az elmúlt éveket markánsan meghatározták, valamint hatást gyakorolnak a rákövetkezendő időszakokra, a turisztikai kínálat átszerveződése szempontjából. A kritikus évek hatására végbemenő változások hosszú távon meghatározzák a jövő turizmus trendjeinek alakulását, melyek alapvetően a Covid-19 járvány megfékezésére eszközölt korlátozásoknak tudhatóak be. Ezek tudatában alátámaszthatóvá válik a statisztikai adatok segítségével, hogy az említett években szemléltető jelenségek és ezek kapcsán kialakított intézkedések miként hatottak az idegenforgalmi szektorra. Ezzel egyidejűleg továbbá kulcsfontosságú jelentőséggel bír, hogy a járványt követő időszakban, hogyan reagáltak a turisztikai szereplők a korlátozások felszabadítására, illetve, hogy milyen fejlesztések eszközölése által volt lehetőségük a turisztikai szolgáltatásaikat ismét vonzóvá tenni a térségbe érkező turisták számára.

4. A kutatás eredményei

A romániai, valamint az erdélyi szálláshelyek forgalmát tekintve a Román Országos Statisztikai Intézet adatait felhasználva elmondható, hogy a 2012 és 2019-es időintervallum között nagymértékű fellendülés valósult meg, ahogyan az 1. ábrán is látható. Az adatok alapján megfigyelhető, hogy a vizsgált tíz évben a turisták érkezésének száma fokozatosan emelkedett a 2012 és 2019-es évek között. Románia tekintetében 74%-os növekedés volt megfigyelhető a vendégérkezések számát tekintve a 2019-es évben a 2012-es évhez képest, míg Erdély esetében, ugyancsak az említett időszakban, közel 89%-os növekedés látszódik a vendégérkezések számát tekintve. A járvány elterjedésének megfékezésére eszközölt korlátozások eredményeként látható, hogy a 2020-as évben jelentősen lecsökkent a szálláshelyekhez érkező turisták száma. Számszerűsítve elmondható, hogy 2020-ban az előző évhez képest Románia

viszonylatában 52,16%-os, illetve az erdélyi régióban 53,34%-os csökkenés történt. A korlátozások lazítását követő időszakban, 2021-ben a vendégforgalom ismét növekedni kezdett, úgy az országos, mint a makró régió tekintetében. A 2021-es évben mindössze a 2015-ös évben elért turisztikai forgalmat voltak képesek elérni, ahogyan az 1. ábrán is látható. Az adatok azt mutatják, hogy a 2020-as év áprilisa és májusa volt a legkritikusabb időszak, mivel ezekben a hónapokban számos vendéglátó egység fel kellett függesse a működését [18]. Az említett adatok választ adnak az első kutatási kérdésre (K1), mivel megállapíthatóvá vált, hogy a Covid-19 világjárvány negatív hatást gyakorolt a turisztikai szálláshelyek piacára, annak következtében, hogy a 2020-as év kritikus hónapjaiban a turisztikai szálláshelyek fel kellett függesse működésüket.

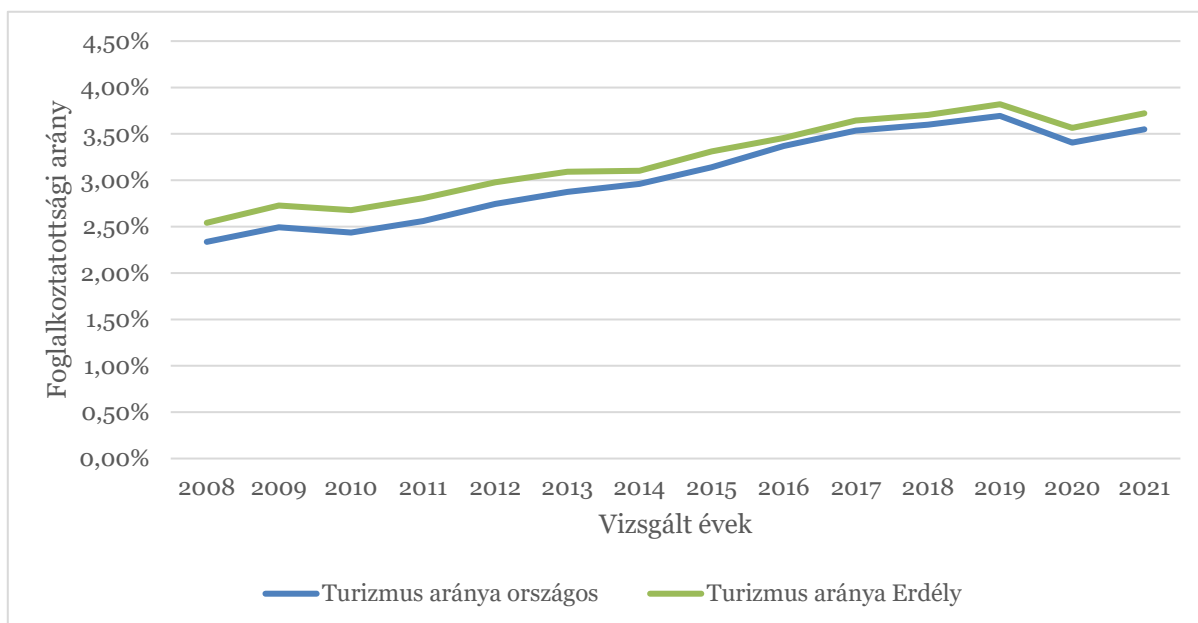
1. ábra. A romániai és az erdélyi szálláshelyekre érkező vendégek számának változása a 2012 és 2021-es évek között

Abból a megfontolásból, hogy a turisztikai szektorban működő vállalkozások legtöbb esetben kis- és középvállalkozások, nincs kimondottan olyan személy vagy személyzeti részleg alkalmazva, amely a humán erőforrással kapcsolatos teendőikért felel [16]. A 2020-as évben elterjedt Covid-19 világjárvány nem csak a kisvállalatok munkaállományát, hanem ezzel párhuzamosan a nagyvállalatok humán erőforrását is jelentősen befolyásolta, amely következtében a munkaerőpiacon jól látható átszerveződések történtek. Számos vállalkozás került nehéz helyzetbe, aminek hatására első lépésként a tevékenységük kapacitását csökkentették, majd a korlátozások hatására bizonyos szektorokban, mint például a turizmus, ideiglenes tevékenységfelfüggesztésre kényszerültek, ami munkáltatói szempontból csőd közeli helyzetet, munkavállalói szempontból pedig munkanélküliséget eredményezett [15].

A romániai turizmust tekintve a járvány legkedvezőtlenebb hatása a 2020-as év második negyedében volt megfigyelhető. Az említett év áprilisában a szálláshelyek túlnyomó többsége fel kellett függesse a működését, néhány szálláshely karantén szállóként tudott tovább működni és az éttermek a házhoz szállítás szolgáltatásával próbálták átvészelní ezt az időszakot [10]. Az Utazási és Turisztikai Világtanács (WTTC) adataiból kiderült, hogy a járványt megelőző 2019-es év időszakában az ország GDP összegének 6%-át adta a turizmus és más idegenforgalmi tevékenységek, ez az arány a 2020-as évben 3,5%-ra csökkent, majd a 2021-es évben kis mértékű fellendülés történt, így elérte az ágazat a GDP 3,8%-át [17]. A Világbank (2023) adatai alapján elmondható, hogy a 2008-as évben a romániai lakosság megközelítőleg 20,54 millió fő volt. Az ország lakosságának száma folyamatosan csökken, amelynek mértéke átlagosan meghaladja az évi 0,6%-ot, azaz évente átlagosan több, mint 109 ezer fővel csökken Románia lakossága [19].

A Román Országos Statisztikai Intézet (2023) adatait vizsgálva elmondható, hogy a romániai foglalkoztatottak száma a 2008-as évben meghaladta az 5,23 millió főt, amelyből az

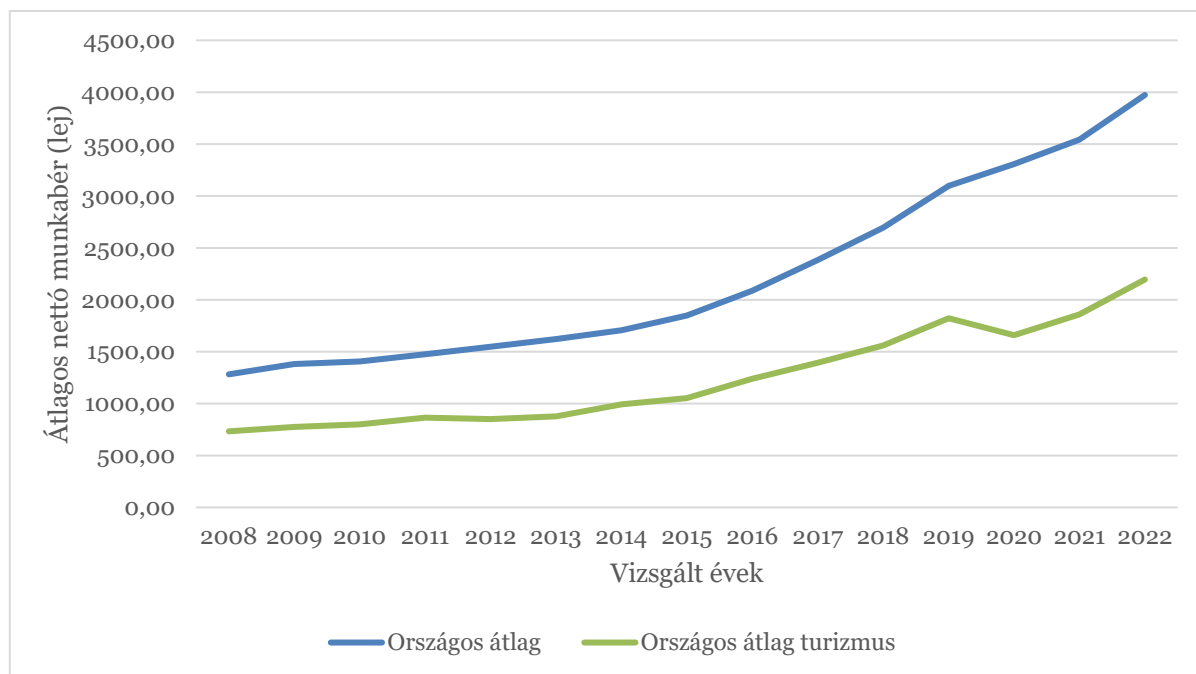
erdélyi megyékben összesen több, mint 1,87 millió fő volt foglalkoztatva (az ország foglalkoztatottjainak 35,87%-a). Az említett évben a turizmus és vendéglátás területén az ország foglalkoztatottjainak 2,34%-a tevékenykedett. A 2010-es évre jelentős mértékű csökkenés történt a romániai munkavállalók piacán, amely a 2008-as gazdasági világválság következményeként történt. Ebben az évben 4,58 millió fő volt foglalkoztatva Romániában és ennek 36,26%-a Erdélyben. A 2010-es évben az ország adatait tekintve a munkavállalók 2,44%-a volt foglalkoztatva a turizmus területén, illetve az erdélyi foglalkoztatottak számának 2,68%-a volt alkalmazva az idegenforgalomban, ahogyan a 2. ábrán látható. A romániai foglalkoztatottság egészen 2019-ig növekvő tendenciát mutat, az említett évben az ország foglalkoztatottjainak száma meghaladta az 5,48 millió főt, ebben az évben az erdélyi foglalkoztatottak száma 2,02 millió fő volt. Országos viszonylatban a foglalkoztatottak 3,69%, míg Erdélyben a 3,82%-a volt alkalmazva a turizmus területén. A 2020-as évben az ország foglalkoztatottjainak száma 5,41 millióra csökkent, Erdély tekintetében 1,98 millió fő volt foglalkoztatva. A turizmusban romániai viszonylatban 3,41%, míg Erdély viszonylatában 3,56% volt foglalkoztatva. A 2021-es évben ismét emelkedett a foglalkoztatottság, Romániában meghaladta az 5,51 millió főt, és Erdélyben a 2,02 millió főt. Ebben az évben volt a legmagasabb a turizmusban foglalkoztatottak aránya, az országot tekintve 3,55%, míg Erdély esetében a foglalkoztatottak 3,72%-a vállalt munkát az idegenforgalomban, ahogyan az 2. ábrán látható [18]. Az adatok alapján elmondható, hogy a gazdasági világválság jelentősen nagyobb negatív hatást gyakorolt a turizmus piacára, mint a Covid-19 világjárvány, így megválaszolva a második és harmadik kutatási kérdést (K₂, K₃). A turisztikai munkavállalók a járványt követő időszakban is megélhetési lehetőségként tekintettek az idegenforgalmi iparágra, annak ellenére is, hogy a járvány időszakában nagymértékű bizonytalanság jellemezte az említett gazdasági ágazatot és számos esetben nem tudták a létfenntartásukhoz szükséges életszínvonalat az ágazatban foglalt szerepükből biztosítani.

2. ábra. A romániai és az erdélyi turisztikai foglalkoztatottság aránya 2008 és 2021 között

A turisztikai ágazatban, akárcsak más gazdasági szektorban az alkalmazottak által realizálható munkabér jelentős motivációs tényezőként szolgál. Az idegenforgalmi szektorban napjainkban is jellemző a borraivalók és egyéb juttatásokkal történő bérkiegészítés, amely vonzó a foglalkoztatottak számára. A 2010-es évben, Romániában az átlagos nettó havi munkabér 1.391 lej volt (amely 4,95 lej/euró esetén 281,01 eurónak felelt meg), míg a turisztikai szektorban, az említett évben az átlagos nettó havi munkabér mindössze 786 lej (az említett árfolyam mellett 158,79 euró) volt a Román Országos Statisztikai Intézet (2023) adatai alapján. Az erdélyi megyék közül Maros megye haladta meg az átlagos havi nettó munkabért a turizmus piacán, amely 808 lej (az említett árfolyam mellett 163,23 euró) volt. Ezt követték Kovászna, Kolozs, Szeben és Bihar megyék, amelyek esetében a turizmusban realizálható havi nettó munkabér megközelítette az országos idegenforgalmi munkabér átlagának értékét. A

Román Országos Statisztikai Intézet (2023) adatai alapján elmondható, hogy az átlagos havi nettó munkabér emelkedő tendenciát mutatott az elmúlt tíz évben. Az országos átlag havi nettó munkabér elérte 2021-re a 3.416 lejt (az az 690,10 eurót), viszont a turizmus iparágában az országos átlagos havi kereset mindössze 1.881 lej (380 euró) volt, ahogyan a 3. ábrán is látható. Az említett évben az erdélyi megyék közül Brassó megyében volt a legmagasabb a havi átlagos nettó munkabér, ahol elérte a 2.122 lejt (428,69 eurót), ezt követték Szeben, Kolozs és Hargita megyék, amelyek ugyancsak meghaladták a turizmus piacán realizálható átlagos nettó munkabér értékét [18].

3. ábra. A romániai átlagos és a turisztikai szektorban realizálható átlagos nettó munkabér alakulása a 2008 és 2022 évek között

A témakörben vizsgált adatok szemléltetik, hogy a turizmus iparága az ország gazdaságának jelentős hányadát képezi, mégis számottevően alacsonyabb jövedelmet realizálnak a munkavállalók, mint az átlagos nettó havi munkabér értéke, amely válaszként szolgál a negyedik kutatási kérdésre (K4), miszerint a turisztikai szektorban foglalkoztatott munkavállalók bérszínvonala nem éri el az országos átlagot. Ez sok esetben a jelenlevő feketegazdaság jelenségének is betudható. A különböző borralalók és egyéb jövedelem kiegészítésre szolgáló juttatások jelenléte járul hozzá ahhoz, hogy a szektorban tevékenykedő munkavállalók elégedettsége megvalósuljon. Az említett bérkiegészítések mellett elengedhetetlen az alkalmazottak fokozatos képzése és megbecsülése, amely hosszú távon elősegíti a szálláshelyekhez, vagy egyéb, a turizmussal kapcsolatos létesítményekhez érkező vendégek elégedettségének kialakulását, végső soron hozzájárulva az adott vendéglátóegység pozitív megítéléséhez.

5. Következtetések

Az elmúlt évek távlatából elmondható, hogy a turisztikai szektor a 2010 és 2019-es évek között jelentős fejlődésen ment keresztül, viszont a rákövetkezendő évben a vendégérkezések számában nagymértékű csökkenés történt, a 2020-as évben elterjedő Covid-19 világjárvány számottevő nehézségeket okozott az érintett országokban, amely a munkaerőpiac ellátottságát is érinti [13]. A vizsgált adatokból kapott eredmények reflektálnak arra, hogy bár a turizmus tekintetében történtek elbocsájtások a Covid-19 járvány következtében, viszont messzemenően nem volt akkora mértékű negatív hatása, mint a 2008-as gazdasági világválságnak, sőt Románia tekintetében 2021-ben volt a legtöbb személy foglalkoztatva az idegenforgalom piacán az elmúlt tíz évben. A vizsgált években folyamatos növekedés történt a turisztikai szektorban a realizálható havi munkabér tekintetében, ez viszont így sem éri el az országos átlag bérszintet. Az iparágban jelentős mértékű szerepe van a borralalónak, amely egyfajta

jövedelemkiegészítésként szolgál. Bár a turizmusban nehézségként jelenik meg a szakképzett munkaerő hiánya, mégsem jutalmazzzák a munkavállalókat megfelelő mértékben, amely hosszú távon nehezíti a szektor fejlődését. Összességében elmondható, hogy a turisztikai munkáltatók rendszerint nehézségekbe ütköznek abban az esetben, amikor a humánerőforrás ellátottságról kell gondoskodniuk, mivel sok esetben nem találnak megfelelően szakképzett munkaerőt az egyes feladatok elvégzésére, ezért kényszer jelleggel szakképzetlen személyeket is kell alkalmazniuk, és amennyiben lehetőségük van rá, a munkáltatók képezzék ki őket, annak érdekében, hogy megvalósulhasson a vendégek elégedettsége a nyújtott szolgáltatásokkal kapcsolatosan. Ez a folyamat viszont időigényes és kockázatokkal járhat, hiszen nem garantálja azt, hogy a betanítást követően a munkavállaló az adott létesítmény keretein belül fog maradni, ennek érdekében törekedni kell arra, hogy a munkavállalókban kialakuljon egyfajta lojalitás a turisztikai szektor és az adott turisztikai létesítmény iránt.

Irodalomjegyzék

- [1] Adya H., Nurwati N., Suhana S., Zaky M., Shujahat A. (2020): Satisfaction, HR, and Open Innovation in Tourism Sector. In: *Journal of Open Innovation: Technology, Market and Complexity*. p. 26.
- [2] Cheng-Wee L., Choong L. P., Hsiao C. C. (2022): Reengineering Human Resources and Entrepreneurial Learning towards Organizational Revitalization in Malaysian Travel and Tourism Companies during the Covid-19 Pandemic. In: *Sustainability* 2022, 14. p. 20.
- [3] Eunhye P., Woo-Hyuk K., Sung-Bum K. (2022): How does COVID-19 differ from previous crises? A comparative study of health-related crises research in the tourism and hospitality context. In: *International Journal of Hospitality Management* 103 (2022). p. 12.
- [4] Horváth V., Kenesi Zs. (2022): Munkavállalói élmény tervezése: új megközelítés a turizmusban a tehetségek bevonására a Covid19 árnyékában. In: *Turizmus Bulletin XXII. Évfolyam 1. szám*. Magyar Turisztikai Ügynökség, Budapest. pp. 47-57. doi.org/10.14267/TURBULL.2022v22n1.5
- [5] Ionica O., Emanuela A., Ana Maria L., Diana Andrea M., (2022): The Influence of Social Networks on the Digital Recruitment of Human Resources: An Empirical Study in the Tourism Sector. In: *Sustainability*. 14. p. 14.
- [6] Jenei Sz., Módosné Szalai Sz. (2021): A koronavírus járvány hatásai a humánerőforrás-menedzsment különböző területeire 2020-ban. In: *Új Munkaügyi Szemle, II. évfolyam 2021/2.sz.* pp. 53-64.
- [7] Kászas N., Keller K. (2022): A nemzeti turisztikai desztináció menedzsment szervezetek válságkommunikációja a koronavírus-járvány előtt és alatt. In: *Turizmusbiztonság, járvány, geopolitika*. Grasselli Norbert Kiadó, Budapest. pp. 37-52
- [8] Kinczel A., Müller A. (2022): Study on travel habits and leisure activities in the light of Covid-19 triggered changes in Romania and Hungary. In: *GeoJournal of Tourism and Geosites. Vol. 41. No. 2.* pp. 440-447.
- [9] Made D., Made S. (2022): A Literature Study of International Tourism Human Resources Development in the Era of Society 5.0. In: *Al-Ishlah: Jurnal Pendidikan. Vol. 14. No. 3.* pp. 2691-2700.
- [10] Muhmut D., Sirvan S. D., Ali D., Fatma D. E. (2021): Impact of COVID-19 pandemic on the tourism industry: An evaluation from the hotel managers perspective. In: *Journal of Tourism Theory and Research. Volume 7(1)*. pp. 44-57.
- [11] Novi M. S., Iwan N., Evi N. J., Rita H. (2022): The Resilience of Rural Tourism and Adjustment Measures for Surviving The COVID-19 Pandemic: Evidence from Bromo Tengger Semeru National Park, Indonesia. In: *Forest and Society. Vol. 6. No. 1.* pp. 67-83.
- [12] Nyikes Cs., Vámosi T., Pospischi L. (2021): Válságkezelés és szervezeti válaszok. In: *Tudásmenedzsment 22. évfolyam 1. szám*. pp. 207-224. doi.org/10.15170/TM.2021.22.1.12
- [13] Poór J., Bruder E., Dajnoki K., Jarjabka Á., Kovács I. É., Pató Gáborné Szűcs B., Szabó Sz. (2022): *A vállalati szervezeti stabilitást veszélyeztető tényezők*. Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Gödöllő. pp. 14-25, 36-44.
- [14] Sandra H. (2015): Management of human resource in tourism. In: *Interdisciplinary Management Research. IX.* pp. 180-188.
- [15] Varga E., Szira Z. (2022): Munkaerőpiaci folyamatok, kompetenciák és azok változásai a pandémia alatt. In: *Acta Carolus Robertus, 12(2)*, pp. 13-23.
- [16] Varga-Sápi Sz. (2022): Helyzetértékelés a hazai szállodaipari vállalatok HR gyakorlatáról. In: *Új Munkaügyi Szemle, III. évfolyam 2022/3.sz.* pp. 77-83.
- [17] World Travel & Tourism Council (2022): *Romania – 2022 Annual Research*. Forrás: <https://wttc.org/research/economic-impact> (Letöltve: 2023.03.08).
- [18] <http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table> (Letöltve: 2023.03.28)
- [19] <https://data.worldbank.org/country/romania?view=chart> (Letöltve: 2023.03.28)